

PAININ JA YLEISURHEILUN AMMATTIVALMENTAJAT SUOMESSA ENNEN TOISTA MAAILMANSOTAA

KALLE RANTALA

Yhteyshenkilö: Kalle Rantala, Leankatu 4 B 18, 00240 Helsinki. Puh. 040 827 1661. Sähköposti: ka.rantala@gmail.com

TIIVISTELMÄ

Rantala K. 2014. Painin ja yleisurheilun ammattivalmentajat Suomessa ennen toista maailmansotaa. *Liikunta & Tiede* 51 (6), 34–40.

■ Artikkelissani tutkin valmentajien ammattikunnan syntyä Suomessa tarkastelemalla menestyneimpien yksilölajien päätoimisia valmentajia toista maailmansotaa edeltävällä aikakaudella. Suomi menestyi erinomaisesti 1900-luvun alkupuoliskon olympialaisissa ja oli maailman kärkimaita urheilujärjestelmältään. Valmentajaa kuvataan urheilijan ohella modernin urheilujärjestelmän keskeisimmäksi vaikuttajaksi ja siten ammattivalmentajuus on kiinnostava tutkimuskohde. Tutkin artikkelissani ammattivalmentajien valintaa, työnkuvaa ja arkipäivän toimintaa modernisoituvassa valmennuskulttuurissa alkuperäislähteiden avulla. Syvimmälle ulottuva lähdeaineisto on valmennuksesta vastanneiden Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton jaostojen pöytäkirjoja ja kirjeenvaihtoa 1910–20-luvuilta. Asiakirjoista selviävät valmentajan valintaan kohdistuneet haasteet sekä valmentajan työkuva ja arkipäivän rutiinit.

Valmentajiksi valikoitui vanhoja menestyneitä urheilijoita, jotka pystyivät näyttämään omaa esimerkkiä, sillä pelkkä teoreettinen osaaminen ei riittänyt urheilijoille. Valmennus oli alkuun olympialaisiin kohdistunutta työtä, mutta siitä alkoi tulla yhtäjaksoisempaa ja vakiintuneempaa toimintaa. Erialaisten jaostojen ja valiokuntien valvonnassa toimineiden valmentajien arkipäivää oli urheilijoiden luona kiertäminen, harjoitusohjeiden jakaminen, harjoitusolosuhteiden, -välineiden ja varusteiden järjestäminen sekä tukitoimien, kuten hieronnan saannista huolehtiminen. 1930-luvulla merkittäväksi työksi tuli uusien valmentajien kouluttaminen, kun ymmärrettiin, että tarvitaan lisää valmennustietoa ja -taitoa urheilijoiden päivittäiseksi tueksi.

Asiasanat: valmennus, huippu-urheilu, olympialaiset, modernisoituminen, ammattimaistuminen

ABSTRACT

Rantala K. 2014. Professional wrestling and athletics coaches in Finland before World War II. *Liikunta & Tiede* 51 (6), 34–40.

■ In this paper I analyze various aspects of the birth of the full-time trainer profession in the most successful individual sports in Finland before World War II. Finland was one of the most successful countries in the Olympic Games in the first part of the 20th century owing much to its sports support system which was one of the best of its kind in the world at that time. A sports coach is described to be the most dominant influence in the field of modern sports systems along with the athletes themselves. In my paper I discuss the recruiting process, working methods and everyday activity of the first professional coaches. As a primary source I refer to original records of the national sports federations including letters, minutes of their meetings and annual reports.

In the recruiting process athletes' opinions were canvassed. They wanted active instruction, not just theoretical guidance, so the first professional coaches were mainly older successful athletes. Professional coaching was a temporary job which targeted success in the Olympic Games. In the 1920's and 30's the coaching periods grew longer and the number of professional and part-time coaches rose. Coaches had the guidance and supervision of a coaching committee. Their everyday work included leading coaching sessions, writing training instructions for athletes, delivering gear and equipment and organizing training facilities. They also arranged access to supportive treatments such as massage for the athletes. The Finnish sport system evolved into a new phase in the 1930's when one of the primary roles of the coach was to organize courses for new coaches. For this reason the number of coaches with greater knowledge rose rapidly and the know-how of training spread more efficiently through the country.

Key words: coaching, high-performance sport, Olympic Games, modernization, professionalization

TUTKIMUSASETELMA

Suomalaisen huippu-urheilun yleinen keskustelunaihe on viimeiset vuosikymmenet ollut valmennusjärjestelmä ja sen muuttaminen, koska menestys perinteikkäissä lajeissa on vähentynyt. Muutosta on synnytetty erilaisissa työryhmissä ja lopulta myös konkretisoitu yhdistämällä urheilusektorin toimijoita erilaisin perustein, jotta suomalaiset pääsisivät nopeammin, voimakkaammin ja korkeammalle. Kaiken selvitystyön taustalla Suomessa ei kuitenkaan ole tehty tutkimusta suomalaisen valmennusjärjestelmän synnystä ja sen aiemmista muutoksista, vaikka sille selvästi olisi ollut tarvetta muutoksien tueksi.

Valmennusjärjestelmä tai -verkosto koostuu monenlaisista toimijoista ja toiminnoista. Huippu-urheilun muutostyöryhmän näkemyksessä huippu-urheiluverkoston muodostavat urheilija ja valmentaja. (Huippu-urheilun muutostyöryhmä 2012) Artikkelissa tarkastelen urheiluvallmentajien ammattikunnan syntyä Suomeen toista maailmansotaa edeltävällä aikakaudella Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL) alaisessa painissa ja yleisurheilussa. Yleisurheilusta ja painista Suomi sai suurimman osan mitaleistaan tuon ajan olympialaisissa. Näiden ohella ammattivalmentajia palkattiin esimerkiksi jalkapalloon ja hiihtoon sekä Helsingin vuoden 1940 olympiakisojen lähestyessä lukuisiin muihin lajeihin.

Tutkin artikkelissani:

1) miksi ja miten urheiluvallmennusta ryhdyttiin ammattimaistamaan ja

2) keitä valmentajat olivat ja mitä valmentajien työnkuvaan kuului?

Tutkimus on metodiltaan empiirinen ja aineistolähtöinen. Käytän ajan olennaisimpia lähdeaineistoja, joita ovat erityisesti urheilujärjestöjen asiakirjat. Sekä painin että yleisurheilun osalta on säilynyt erityisesti 1910–20-luvuilta SVUL:n jaostojen pöytäkirjoja sekä kirjeenvaihtoa, jotka kuvaavat parhaiten arkipäivän toimintaa. Lisäksi SVUL:n hallinnon pöytäkirjat sekä toimintakertomukset tiivistävät ajan ydinasioita.

Tutkimustani taustoittaa suomalaisen urheiluhistorian peruskirjallisuus sekä ulkomaalainen urheilun modernisoitumistutkimus. Teoreettiselta taustalta viitataan Emile Durkheimin teoriaan yhteiskunnan muutoksesta, evoluutiosta. Yhteiskuntien evoluutiolla Durkheim kuvaa yhteiskuntien muuttumista yhä monimutkaisemmiksi ja verkotuneemmiksi järjestelmiksi, joissa erikoistuminen ja ihmisten väliset riippuvuussuhteet lisääntyvät. (Durkheim, 1893) Urheilun näkökulmasta tehdyssä modernisoitumistutkimuksessa viitataan erityisesti Allen Guttmannin erittelyyn. Hänen mukaansa modernin urheilun erottaa aiemmista urheilun muodoista joukko piirteitä: sekularismi, tasapuoliset olosuhteet, roolien eriytyminen ja erikoistuminen, rationaalisointi, byrokraattiset järjestelmät, mittaaminen sekä ennätysten tavoittelu. (Guttmann 1978, 15–55)

Tarkasteluni alkaa 1900-luvun alusta, kun liikunta ja urheilu alkoivat organisoidua Suomessa järjestötasolla. Taustoitin aluksi Suomen menestystä kesäolympialaisissa ja valmentajuuden osuutta Suomen urheilussa. Tämän jälkeen syvennyn valmentajien valitsemisprosessiin ja työnkuvaan. Lopuksi vedän yhteen havaintoni. Artikkelini kuuluu osana väitöskirjaprojektiini, jossa tarkastelen huippu-urheilun valmennuskulttuurin muutosta modernisoituvassa yhteiskunnassa nykypäivään saakka.

Suomi urheilumaana 1900-luvun alkupuolella

Valmentajan roolin vakiintuminen osaksi urheilua tapahtui Suomessa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä osana urheilun modernisoitumisprosessia. Urheilutoiminnan kehittämisen tarve kumpusi suurilta osin nationalistisista syistä. Ajan kilpaurheilukulttuurissa sisällä olleet toimijat näkivät valmentajuuden yhtenä keinona parantaa tuloksia kansainvälisissä kilpailuissa, joissa haluttiin saada näkyvyyttä suomalaisurheilijoille ja vahvistaa siten käsitystä oman kansan ky-

vykkydestä muiden kansojen joukossa. Joukkotiedotusvälineiden kehitys antoi keinon levittää tietoa suomalaisten kamppailuista yhä laajemmalle ja nopeammin. Toisaalta uskottiin huippu-urheilijoiden menestymisen antavan kansalle intoa omiin liikuntaharrastuksiin. Kansan hyvä kunto oli tärkeää myös maanpuolustuksellisessa mielessä, ja massaurheilusta tuli esimerkiksi merkittävä osa suojeluskuntien toimintaa. (Vasara 1997; Kokkonen 2008)

Keskeiseksi kilpaurheilun edistäjäksi muodostui vuonna 1906 perustettu Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, jonka tärkeimpinä lajeina alkuvaiheessa olivat voimistelu, rata- ja kenttäurheilu sekä paini ja hiihto. Liiton johdolle kilpaurheilun organisointi ja järjestäminen laajamittaisesti olivat tärkeämmällä sijalla kuin Suomessa vahvasti vallalla ollut voimisteluaate. Erityisesti olympialaisten myötä kansainvälisestä kilpailemisesta tuli yksi Suomen urheilutoiminnan päämääristä. Autonomian aikana urheilun järjestäytymistä ohjattiin järjestöissä sisältä päin siten, että suuria ristiriitoja hallituksen kanssa ei päässyt syntymään. Urheilujärjestöt noudattivat riskitöntä passiivisen vastarinnan politiikkaa monien muiden joukkokäytösten tapaan. (Laine 1992b, 121–123; Vasara 2004, 71–74; SVUL, toimintakertomukset (tk) 1906–09)

Itsenäistymisen jälkeen Suomi menestyi olympialaisissa erinomaisesti sekä muutaman huippuyksilön että erittäin laajan tasonsa ansiosta. Kaikkiaan Suomi saavutti vuosien 1908–36 olympialaisissa 41 prosenttia (82/198) mitaleistaan yleisurheilussa ja 31 prosenttia (61/198) painista. Suomi voitti kolme neljästä mitalistaan näistä kahdesta urheilumuodosta kaikkiaan kahdeksantoista urheilumuodon joukossa. Suomalaiset voittivat mitaleita yhteensä kymmenestä urheilumuodosta. (Häyrinen 1989, 38–49)

Leena Laineen mukaan järjestöjen valmennustoiminta painottui lähinnä olympiakisoihin 1910–30-luvuilla. Liiton kautta saatu valmennus oli pintapuolista ja organisaation merkitys rajoittui joukkojen kokoamiseen ja viimeisen silauksen antamiseen. Laine toteaa Suomen urheilumenestyksen heikentyneen 1930-luvun alussa tapahtuneen erikoisliittouudistuksen myötä. Tasoa madalsi hänen mukaansa myös yleisurheilun poistaminen suojeluskuntajärjestön ohjelmasta. Erkki Vasara kuitenkin muistuttaa, että esimerkiksi yleisurheilun osalta suojeluskuntaurheilu oli, vastoin aiempaa tutkimuskirjallisuutta, verraten vähäistä sotien välisenä aikana. (Laine 1992a, 228–233; Vasara 1997, 682–683)

Valmennus yskähdellen alkuun

Paini oli ensimmäinen laji, jossa ammattivalmentajan palkkaaminen tuli tavoitteeksi suomalaisessa urheilujärjestössä. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL) toimitusvaliokunnassa olleiden Ivar Wilskmanin, Gösta Waseniuksen, Lauri Pihkalan ja Arvo Vartian mielestä Suomen tuli olla Tukholman olympialaisissa 1912 edustettuna painissa mahdollisimman hyvin. He päättivät ilmoittaa liiton nimissä ammattilaispainija Iivari Tuomistolle, että häntä toivottiin olympialaisiin haluavien painijoiden opettajaksi Suomeen syyskuun alusta 1911 olympialaisten päättymiseen saakka. Liittokokous ei kuitenkaan hyväksynyt esitystä. (SVUL, pöytäkirjat (ptk), toimitusvaliokunta (tvk), 21.11.1910; SVUL, ptk, ylim. liittokokous, 18.12.1910) Tuomisto olisi ollut looginen valinta painitreenariksi, sillä hän oli yksi parhaista painijoista. Tuomisto oli voittanut esimerkiksi painin raskaan sarjan Suomen mestaruuden vuonna 1906. Juuri esimerkin näyttäminen ja tyylin opettaminen koettiin olennaiseksi ajan urheiluharjoittelussa. (Pihkala 1908, 106–107; Beamish & Ritchie 2005, 417; Beamish & Ritchie 2006, 52–54) Tuomiston palkkasikin valmentajaksi Ruotsin painikomitea. Hän toimi Ruotsin painijoiden kiertävänä treenarina Tukholman kisoja varten. (The Official Report...1913) Tuomisto antoi myöhemmin panoksensa myös suomalaiselle painivalmennukselle kirjoittamalla Painijan kuntoutuminen -oppaan (1920).

Painitreenarin palkkaaminen tuli uudelleen esille maaliskuussa 1913. Arthur Lindfors esitti SVUL:n vuosikokouksessa Yrjö Saarelan palkkaamista treenariksi. (SVUL, ptk, keskushall. vuosikok. 24–25.3.1913) Asia laajeni keskusteluksi erityisen urheilukonsulentin sekä painitreenarin palkkaamisesta. Urheiluneuvojan palkkaaminen koettiin painitreenarin hankkimista tärkeämpänä. Viran perustamiseksi nimitettiin Olympialainen Valmisteluvaliokunta (OVv), jolle asetettiin tehtäväksi varojen hankkiminen, treenarin työn järjestäminen ja valvominen. Ensimmäisten valmentajien valintaprosessi alkoi modernein periaattein, kun valmennusorganisaatiosta tehtiin byrokratian periaatteiden mukaisesti hierarkkinen. Urheilukonsulentin toimi oli käytännössä varattu yleisurheilu-uraansa lopetelleelle Lauri Pihkhalalle, joka oli esimerkiksi käynyt SVUL:n tuen turvin opintomatalla Yhdysvalloissa. (SVUL, ptk, keskushall. ylim. kok. 26.10.1913, SVUL, tk, 1912–13)

Painitreenarikysymys herätti OVv:ssa vapaaurheiluneuvontaa enemmän kysymyksiä, sillä koko painitreenarin palkkaamisen tarkoituksenmukaisuus kyseenalaistettiin. Valiokunta katsoi kuitenkin olevansa velvollinen palkkaamaan myös painitreenarin, joten toimi julistettiin haettavaksi Suomen Urheilulehden ja Finskt Idrottsbladein välityksellä. Mieleen tulleille ehdokkaille päätettiin myös lähettää tieto, että tällainen toimi on avoinna. SVUL:n Painijaostohallinto esitti hakijoista ensi sijalle Urho Aaltosen ja toiselle Alex Järvisen. (SVUL, ptk, OVv, 29.10.1913; SVUL, kirjeet, OVv, Kaarlo Soiniolta, 15.12.1913)

Valinnasta ei tullut helppo. Ennen OVv:n seuraavan kokouksen alkua valiokunnalle esitti mielipiteensä helsinkiläisten painijoiden puolesta kolmihenkinen lähetystö. Lähetystön mukaan treenariksi oli valittava Alex Järvinen, mikäli treenarin toimea täytetään, mutta ennemmin olisi hankittava hierojia painijoille. Lähetystö jätti vakuudeksi seitsemäntoista painijan allekirjoittaman kirjeen, jossa Urho Aaltosen valintaa vastustettiin erityisesti siksi, että Aaltonen ei ollut jalkavammansa vuoksi kykenevä itse painimaan ja hänen tekniikkatietämyksensäkin lausuttiin vanhentuneeksi. OVv jakautui mielipiteineen kahtia ja päätti pyytää Urheilulehden välityksellä kaikkia suomalaisia, vähintään piirikunnallisissa menestyneitä painijoita, lähettämään mielipiteensä. (SVUL, ptk, OVv, 22.12.1913; SVUL, kirjeet, OVv, helsinkiläisiltä painijoilta 21.12.1913; Suomen Urheilulehti (SU) 1.1.1914)

OVv:lle lähetetyissä kirjeissä kannatus painottui selvästi Järvisen valitsemiseen. Aaltonen peruutti hakemuksensa kokemansa luottamuspuolan vuoksi jo äänestysaikana. Järvinen sai 87 ääntä Aaltosen kahtatoista vastaan. Aaltonen ymmärsi, että voisi toimia tehokkaasti valmentajana, sillä enemmistö halusi Järvisen valmentajakseen. (SVUL, kirjeet, OVv, Urho Aaltoselta, 10.1.1914) Kirjeissä perusteltiin, että tarvitaan erityisesti raskaan sarjaan painijaa, joka kykenee näyttämään esimerkkiä. Aaltosta luonnehdittiin enemmän teoreetikoksi ja luennoitsijaksi. (Katso esim. SVUL, kirjeet, OVv, Kaarlo Wiljamaalta, 9.1.1914, Heikki Lehmustolta, 9.1.1914) Parhaat painijat kokivat, että he tarvitsevat enemmän käytännöllistä opetusta kuin teoriaa, ja toisaalta harjoittelun tukitoimet, kuten hieronta, nähtiin myös tarpeellisiksi valmennuksen osiksi. Valintaprosessi näytti kuinka tärkeää on, että valmentajalla on urheilijoiden laaja hyväksyntä työlle.

Valiokunta päätti valita Järvisen. Koska hän oli ammattipainija, kirjattiin työ sopimukseen pykälä, että Järvinen ei ”millään tavoin vaikuta siihen suuntaan, että amatöripainijat ryhtyvät ammattiuurheilijoiksi.” (SVUL, ptk, OVv, 13.1.1914, OVv:n välikirja, 22.1.1914; SU, 15.1.1914, ”Painitreenarin kysymys ratkaistu”) Järvinen ei kuitenkaan koskaan aloittanut työtään painitreenarina vaan pyysi ja sai kahteen otteeseen virkavapauden. (SVUL, ptk, OVv, 24.8.1914; sama, 26.10.1914) Järvisen anomon lykkäyksen syynä oli puhtaasti raha. Tammikuussa 1915 Järvinen paljasti, että tarvitsee virkavapautta vielä 1.4 saakka, koska hänen olisi matkustettava helmikuussa jäl-

leen Venäjälle, jotta saisi merkittävät rahalliset saatavansa moskovalaiselta sirkustirehtööriltä. Anomus hyväksyttiin ja sovittiin, että Järvinen työskentelisi 1.4 – 1.9.1915 välisen ajan tärkeimpänä tehtävänä painikurssien pitäminen painikeskuksissa. (SVUL, ptk, OVv, 20.12.1914; sama 12.1.1915)

Lopulta Järvinen lähetti tiedon, että ei pääse aloittamaan töitä tarkoitettuna ajankohtana. Hänet vapautettiin pyyntönsä mukaisesti treenarin toimesta, eikä painitreenarin virkaa täytetty. Järvisellä oli edelleen Moskovassa sen verran rahakkaita painitöitä, ettei Suomeen tulo houkutellut. Valiokunta säästi suunniteltuja menojaan 4000 markkaa (13 284 eur 2013), joka samalla varmisti varojen riittävyden Lauri Pihkalan palkkaan urheiluneuvojana sekä valiokunnan muihin kuluihin. (SVUL, kirjeet, OVv, Alex Järviseltä, 2.4.1915; sama, Alex Järviselle, 20.4.1915; SVUL, ptk, OVv, 29.4.1915)

Ensimmäiseksi urheilukonsulentiksi, -neuvojaksi tai yleisvalmentajaksi valittu Lauri Pihkala oli saanut runsaasti valmennuksellisia vaikutteita Yhdysvaltain matkoiltaan ja omalta yleisurheilu-uraltaan. Hän oli myös julkaissut ensimmäisen valmennuskirjansa Urheilijan oppaan (1908). (Ks. lisää Salimäki 2000) Pihkala täytti kriteerit henkilöstä, joka pystyisi näyttämään harjoitusesimerkkiä ja toisaalta häntä pidettiin myös innostavana puhujana. Pihkalasta ei kuitenkaan saatu valmentajaa vaan neuvoja. Tämä johtui ensinnä rahasta sekä toiseksi Berliinin olympialaisten perumisesta maailmansodan takia.

Suomen Olympialainen Komitea maksoi kolmanneksen urheiluneuvojan palkasta. Lopun hankkiminen jäi OVv:n varaan. Rahaa pyydettiin erilaisilta yhdistyksiltä ja Kouluylhallitukselta sekä erilaisilta rahastoilta ja henkivakuutusyhtiöiltä. Vakuutusyhtiöt olivat osoittautuneet jo aiemminkin suopeiksi urheilulle järjestämällä työpaikkoja olympiaurheilijoille. Esimerkiksi Keräystoimikunta vähäraisten keuhkotautisten hyväksi sekä Raittiuden ystävät ry myönsivät yhteensä tuhat markkaa (3 852 eur 2013) luentotoimintaan edellyttäen terveyst- ja raittiuskasvatusta. (SVUL, ptk, OVv, 29.10.1913; sama 29.12.1913; sama 16.3.1914; sama 20.4.1914. Katso myös Vasara 2004, 19–21; Viita 2003, 139)

Pihkalan työ suuntautui siten alusta alkaen liikunta- ja terveyskasvatukseen. Suurimmaksi yksittäiseksi työn rahoittajaksi ilmaantui lopulta Vakuutusyhtiö Suomi, joka antoi 5000 markan (19 261 eur 2013) suuruisen avun SVUL:lle neuvojan palkkaamiseen ”oikean käsityksen levittämiseksi mahdollisimman laajoihin kansankerroksiin järkipäisestä urheilusta ja sen merkityksestä terveydelle.” (SVUL, ptk, OVv, 13.5.1914) Vakuutusyhtiön rahanmyöntämisperusteet olivat lopullinen sinetti sille, että Pihkalan toiminta urheiluneuvojana lukittui urheiluaatteen edistämiseen, eikä varsinaiseen valmennustyöhön. Samalla kävi selväksi, että olympialaisia ei tulisi kilpailemaan vuonna 1916 laajamittaisen sodan puhjettua Euroopassa. Suomen osallistuminen omalla joukkueella oli muutenkin epätodennäköistä, sillä Kansainvälinen Olympiakomitea oli päättänyt Pariisin kongressissaan sen kieltämään. (SVUL, tk, 1914) Valmennuksen osalta Pihkalan neuvoja-ajan merkittävintä antia oli Jyväskylässä kesällä 1914 järjestetty viikon mittaisen urheiluhajaajakurssi, jolla oli 46 osallistujaa. (SU 9.7.1914)

Ammattivalmennus toteutuu 1920-luvulla

Itsenäistymisen jälkeen Suomessa päästiin toteuttamaan valmennusideoita, jotka olivat virinneet jo 1910-luvulla. Keskusjärjestö SVUL kääntyi yhä vahvemmin kohti kansainvälistä kilpaurheilua, kun maailmansodan tauottua sellaista pystyttiin jälleen järjestämään. Toisaalta kansan kuntoa haluttiin kohentaa myös maanpuolustuksellisessa hengessä. Voimisteluun, painiin ja yleisurheiluun muodostettiin olympialaiset valmennuskomiteat, jotka järjestivät valmistautumisen ja valmennuksen kisoihin sekä valvoivat valmentajien toimintaa. Yleisurheilun osalta valmentajaksi valikoitui marraskuussa 1919 Jaakko Mikkola ja painissa Armas Laitinen, molemmat omilla lajeissaan menestyneitä urheilijoita ajalta ennen itsenäistymistä. SVUL:n

varallisuus järjestyi aiempaa paremmaksi niin valtionavun kuin merkittävien yksityisten lahjoitusten ansiosta. (SVUL, tk, 1919; SVUL, ptk, tvk, 27.11.1919; SVUL, ptk, yleisurheilun olympialainen valmennuskomitea (YuOVk), 6.11.1919)

Yleisurheilun ja painin valmentajien työ muistutti hyvin pitkälti toisiaan 1920-luvulla ja syntyneet käytännöt jatkuivat talvisodan syttymiseen saakka. Valmentajien merkittävimmät toimintamuodot olivat aluksi potentiaalisten urheilijoiden kartoittaminen ja heidän luona kiertäminen sekä hieronnan järjestäminen jaostojen ja valio-kuntien valvovan silmän alla. Valmentajille järjestettiin alennusliput juniin, jotta kiertäminen oli edullisempaa. Kiertäminen oli myös välttämätöntä, sillä suuri osa suomalaisista olympiaurheilijoista asui maaseudulla etenkin uran alkuvaiheessa. (Häyrinen 1989b, 197–227)

Hieronnan osalta valmentaja toimi hierontalippujen ja kuittien välittäjänä. Urheilijat saivat käyttää hieroimia kotipaikkakunniltaan ja olympiavalmennuskomiteat maksoivat kuitteja vastaan hierontakulut useimmiten kahdelta kerralta viikossa. Hierontakulujen lisäksi korvattiin esimerkiksi lääkäri- ja hammashoitokuluja. Yleisurheilussa järjestettiin jopa asuinpaikkoja, mutta erityisesti luotiin harjoitusolosuhteita, kuten vuokrattiin sisämaneeseja niin Tampereella, Turussa, Kotkassa kuin Helsingissäkin sekä järjestettiin pidempiä harjoitusleirejä ennen kisoja. Maneesiharjoituksia kuvattiin korvaamattomiksi esimerkiksi talvella 1924, kun kevät tuli myöhään. Valmentajat suunnittelivat urheilijoille yksilöllisiä harjoitusohjelmia ja kisojen lähestyessä yleisluontoisemmat urheiluseurojen neuvontatilaisuudet jätettiin pois, jotta valmennukselle jäisi enemmän aikaa. Valmentajien tehtäväksi annettiin lisäksi urheilijoiden varustaminen. He välittivät ja hankkivat urheilijoille sekä urheiluvälineitä että erilaisia varusteita alkaen paini- ja kävelykengistä aina villapaitoihin ja -housuihin. Lisäksi jaettiin myös sokeria lisäenergiaksi. (SVUL, tk, 1919–20, 1922–24, 1928, 1931–32; Ks. esim. SVUL, ptk, Olympialainen Painivalmennuskomitea, 20.2.1924; sama 3.3.1924; SVUL, kirjeet, YuOVk, kiertokirje olympiaehdokkailla, 2.5.1928; sama, Turun Urheiluliitolle, 27.3.1928; sama, Veikko Tähkälle, 24.5.1928) Urheilijat tulivat riippuvaisiksi valmentajan järjestämistä eduista, kuten hieronnasta ja harjoitusolosuhteista. Valmentajasta tuli nopeasti toimija, joka vaikutti merkittävästi urheilijoiden valmentautumisedellytyksiin ja siten Suomen menestysedellytyksiin joukkueena.

Valmentajat levittivät ohjeitaan myös kirjallisesti. Suomen Urheilulehden kirjoitettujen harjoitusohjeiden lisäksi suomalainen urheilukirjallisuus täydentyi ennen toista maailmansotaa. Pihkalan ohella esimerkiksi Jaakko Mikkola (1923), Armas Laitinen (1924), Hugo Lahtinen (1927), Matti Järvinen (1934) ja Volmari Iso-Hollo (1937) jakoivat oppinsa kansien välissä. Lahtinen totesi, että hän huomasi kiertävänä urheiluneuvojana toimiessaan, että oppikirja nuorille urheilijoille ja urheiluopettajille olisi tarpeellinen. (Lahtinen 1929, 5–6) Oppaat antoivat eväitä itsenäiseen harjoitteluun ja yhdenmu-kaistivat harrastelijavalmentajien tekemää valmennusta seuroissa.

Valmennusjaksot alkoivat pidentyä heti 1920-luvun alussa. Vuoden 1920 kisoja varten valmentajat palkattiin kisoja edeltävänä talvena, kun vuoden 1924 olympialaisiin heidät palkattiin selvästi aiemmin. Yhdysvaltoihin lähtenyt ja lopulta Harvardin yliopiston valmentajaksi päätyneet Mikkola pyydettiin Yhdysvalloista Suomeen kesäksi 1923; Armas Laitinen palkattiin jatkamaan painivalmennusta jo vuonna 1922. (SVUL, tk, 1919–20, 1922–24)

Painijaosto yritti palkata valmentajan koko olympiadin ajaksi vuodesta 1924 vuoteen 1928. Armas Laitinen suostui jatkamaan valmennusta, mutta päätti jättää työn jo vuoden 1925 lopussa, pidettyään vuoden aikana noin sata neuvontapäivää ympäri Suomea. Ilmeisesti runsas matkustelu rasitti liikaa. (SVUL, tk, Painijaosto (Paja), 1925; SVUL, ptk, Paja, 15.1.1925; sama, 22.6.1925) Paini koki 1910-luvun kaltaisia haasteita, kun Laitisen tilalle etsittiin uutta valmentajaa. Painijaostolle sopivaa hakijaa ei löytynyt ja jaosto joutui pyytämään Laitista palaamaan valmentajaksi talvella 1927–28, kun olympiakisat

alkoivat jo lähestyä. Hän totesi tehtävän olevan epäkiitollinen, mutta lupasi tehdä parhaansa suomalaisen painin eteen. Laitista palkittiin ruhtinaallisesti, sillä hänen palkkansa oli peräti 4 000 markkaa (1 250 eur 2013) kuukaudessa, kun edellisenä vuonna valmentajaa etsittiin 2500 markan (798 eur 2013) palkalla. Budjetoitua rahaa oli säästynyt, kun valmentajaa ei ollut löytynyt suunnitellusti aiemmin. (SVUL, ptk, Paja, 28.10.1926; sama 6.11.1926; SVUL, ptk, Paja:n valmennuskomitea, 18.1.1928; SVUL, ptk, Paja, 24.1.1928; sama 10.2.1928; sama 16.4.1928)

Olympialaisten 1928 jälkeen painijaostossa heräsi huoli, että suomalainen paini on kulkemassa alaspäin. Pätevän valmentajan löytämisen vaikeus oli yksi varoittavista seikoista. Asia pyrittiin korjaamaan vakituisen valmentajan löytämisellä ja hänen rooliaan muuttamalla. Valmentaja löytyi, kun Työväen Urheiluliiton painineuvojana 1920-luvun puolivälissä toiminut Robert Oksa palkattiin kiertäväksi painineuvojaksi noin 7 000 markan (2 388 eur 2013) kuukausipalkalla. Myös hän oli taustaltaan moninkertainen painin Suomen mestari 1910-luvulta. (SVUL, ptk, Paja, 21.12.1928; sama 6.9.1929; sama 13.10.1929; sama 19.12.1929; sama 12.1.1930)

Oksan päätoimeksi tuli varsinaisen valmennuksen sijaan valmennuksen opettaminen. Tavoitteeksi otettiin neuvojen kouluttaminen seuroihin, sillä yksi valmentaja ei ehtinyt kuitenkaan olemaan kaikkialla. Valmennuskoulutuksen käynnistäminen oli seuraus haasteille, joita oli ollut valmentajan rekrytoinnissa. Samalla toteutettiin piiri-neuvojakokeilu, jonka suunnittelusta Oksa vastasi. Se aloitettiin Viipurin ja Etelä-Pohjanmaan piireissä, joihin hankittiin valmentajiksi kokeneet painijat Eemeli Väre ja Arvo Haavisto. He kiersivät piirin seuroissa, joiden tuli järjestää valmentajalle asunto sekä matkat, päivärahat maksoi painijaosto. (SVUL, ptk, Paja, 12.1.1929; sama 12.1.1930) Idea neuvojen kouluttamiselle lienee levinnyt yleisurheilupuolelta, jossa laajamittainen piirineuvonta aloitettiin laajemmin jo kesällä 1929 kahdenkymmenen heinä-elokuuksi palkatun neuvojan avulla. (SVUL, tk, 1929)

Valmentajakoulutus 1930-luvun ydinasia

Vuoden 1928 olympialaisten jälkimainingeissa käytiin jälleen kerran keskustelua SVUL:n sisällä eri tavoista parantaa suomalaista kilpaurheilutason. SVUL:n urheilutarkastaja Akseli Kaskela oli vahvasti sitä mieltä, että urheilutason ei nouse, ellei hyviä edellytyksiä omaavilla urheilijoilla ole kunnollisia neuvoja. Kaskela totesi, että juuri tässä ominaisuudessa voisivat kaikki aktiiviurheilijat olla hyödyksi ”ja taatua olisi se, että heidän työnsä ei jäisi tuloksettomiksi.” (SVUL, ptk, piirisuhteiden neuvottelupäivät, 6–7.7.1929) Kaskelan näkemys neuvojen tarpeesta kumpusi osin hänen omasta toiminnastaan. Kaskela oli vuonna 1927 perustetun Suomen Urheiluopiston rehtori vuosina 1928–39.

Neuvontatyö kehittyi kahdella linjalla – ensinnä alettiin käyttää kesäisin muutamaksi kuukaudeksi kiinnitettyjä piirineuvoja ja toisaalta SVUL:n Urheilujaoston alaisuudessa toimineita yleisneuvoja, joiden kaikkien tehtävä oli sekä järjestää urheiluneuvontaa että valmennuskursseja. Yleisneuvojen rooli oli edelleen enemmän valmennuksellinen. Esimerkiksi Jaakko Mikkolaa valmentajana seuranneen Hugo Lahtisen toiminnan tärkeimmäksi päämääräksi määriteltiin urheilijoiden yksityiskohtainen valmennus Suomi-Ruotsi-maaoitte- luun. (SVUL, tk, 1929) Vuonna 1930 piirineuvojen lisäksi SVUL:n palveluksessa työskenteli jo kolme pääneuvojaa: Hugo Lahtinen, Paavo Karikko sekä Armas Vahlsted (myöhemmin Valste). (SVUL, tk, 1930) Sekä Lahtinen että Valste olivat aiempaan tapaan itsekin menestyneitä urheilijoita. Sen sijaan Paavo Karikko oli ensimmäinen ammatikseen yleisurheilua valmentanut, jolla ei ollut suurempia henkilökohtaisia urheilumeriittejä, mutta saavutti valmentajana sitäkin suurempaa arvostusta. (Ks. esim. Martiskainen, 2006) Karikon nousu huippuvalmentajaksi kuvaa hyvin urheilun modernisoitumista. Hän erikoistui yleisurheiluvallennukseen ja nousi huippuvalmentajaksi

ilman omaa huippu-urheilutaustaa ja siitä johtuvia ennakkokäsityksiä valmennuksesta.

Yleisurheilussa koulutusmäärät kasvoivat nopeasti. Osaamisen syventäminen aloitettiin kokeiluunotoisesti vuonna 1930 kolmella urheiluneuvojakursseilla Rovaniemellä, Kurikassa ja Kuusankoskella. Kurssit onnistuivat yli odotusten, joten kurssimäärä kaksinkertaistettiin seuraavalle vuodelle. Paikoiksi valittiin ne piirit, jotka tarjosivat kustannustehokkaimmat olosuhteet järjestelyille. Piirit korvasivat esimerkiksi osallistujien matkakuluja. Uusille urheiluneuvojille opetettiin urheilutekniikkaa, valmennusta, tuomaritehtäviä, hierontaa sekä urheilukenttien rakentamista. Urheilutekniikkaa opetettiin sekä luennoilla että käytännön harjoitteissa. Myös aktiiviurheilijat olivat tervetulleita kursseille ja maaotteluehdokkaita käytettiin välillä myös ohjaajina omissa lajeissaan. (SVUL, tk, 1931–32) Parhaat urheilijat olivat tietyksi parhaista näyttämään lajitekniikkaa, kuten 1910-luvulla painivalmentajan valinnan yhteydessä oli käynyt selväksi.

Suomalaisen urheilun organisaatorakenne alkoi uudistua 1930-luvun alussa konkreettisesti. SVUL:n jaostojen itsenäistyminen erikoisliitoiksi toteutui vuoden 1932 alusta, kun jaostoissa toimineet seurat perustivat Voimisteluliiton, Urheiluliiton, Hiihtoliiton, Painiliiton, Pesäpalloliiton, Pyöräilyliiton ja Poikaurheiluliiton. Urheiluliitto jatkoi esimerkiksi SVUL:n Urheilujaoston toimintaa pitkälti samoilla kaavoilla. Valmennustyö siirtyi uudessa liitossa valmennus- ja koulutusvaliokunnan vastuulle. Lajit irtaantuivat keskusjohdon kontrollista ja saivat äänioikeuden keskusjärjestössä, mikä heikensi SVUL:n piirien asemaa. (SVUL, tk, 1930–32)

Erikoisliittouudistuksen jälkeen yleisurheilun kurssitoimintaan myönnettiin rahaa kolminkertaisesti edellisvuoteen verrattuna ja toimintaa voitiin laajentaa edelleen. Uutuutena järjestettiin vuonna 1933 ensimmäinen urheiluvallmentajakurssi, joka kesti kolme viikkoa. Kurssille asetettiin kovat pääsyyvaatimukset, sillä 60 hakijasta otettiin sisään vain 21 kiinnostunutta. Sinällään ”pitkän kurssin” sisältö oli varsin samanlainen kuin aiemmilla neuvojakursseilla ja aktiiviurheilijoiden leireillä. (Suomen Urheiluliitto (SUL), tk, 1933) Kuvaavaa urheiluvallmentajien järjestämisen kurssitoiminnan laajentumiselle on se, että vuonna 1933 yleisurheilukurssseille osallistui 744 henkilöä, kun vuonna 1937 osallistujia oli jo 6891. (SVUL, tk, 1933; sama, 1937) Osaavien kouluttajien määrä lisääntyi, mikä vuorostaan lisäsi osaavien ohjaajien ja valmentajien saavutettavuutta piiri- ja seurasalolla.

Suomalaisen valmennusosaamisen taso alkoi 1930-luvulla saada yhä enemmän huomiota ulkomailla, jatkuvan hyvän olympiamenestyksen siivittämänä. Italian Urheiluliiton kanssa tehtiinkin sopimus, jonka mukaisesti Italiaan kiinnitettiin valmentajiksi neljä suomalaista urheiluvallmentajaa. (SUL, tk, 1933) Näistä valmentajista Paavo Karikon tukikohdaksi tuli Firenze, jossa hän piti kursseja ja leirejä sekä järjesti päivittäisen valmennuksen Italian maaottelutason urheilijoille päämääränään menestyminen Berliinin olympialaisissa 1936. Välietappina toimivat Torinon Euroopan mestaruuskilpailut 1934. Urheilun kansainvälistymistä 1930-luvulla kuvaa hyvin se, että Karikko kertoi Italiassa toimivan muitakin ulkomaalaisia, kuten norjalaisen hiihtovalmentajan sekä unkarilaisten jalkapallovalmentajien. (Ks. esim. Karikon haastattelut Ajan Suunta 25.8.1934; Ajan Suunta 5.12.1934)

Muista suomalaisista esimerkiksi Urheiluliiton päävalmentajaksi valittu Armas Valste kävi kurssiopettajana Englannissa ja Vilho Rinne kiinnitettiin Latvian olympiaurheilijoiden valmentajaksi. (SUL, tk, 1934) Myös jalkapallossa ja voimistelussa tehtiin kansainvälistä valmennusyhteistyötä. Voimistelussa Suomella oli ollut jo vuosina 1923–24 saksalainen valmentaja Rudolf Kobs. Suomen Palloliitto palkkasi englantilaisen Herbert Bellamyn kiertäväksi jalkapallovalmentajaksi kesällä 1929 ja saksalaisen Ferdinand Fabran Berliiniin 1936 olympialaisia varten. (SVUL, tk, 1923–24; Suomen Palloliitto (SPL), tk, 1929–30; sama 1936–37) Myös yleisurheiluvallmentajia

alkoi vierailta Suomessa urheilukurssilla. Esimerkiksi vuonna 1934 heitä saapui Virossa, Tshekkoslovakiasta ja Itävallasta. (SUL, tk, 1934) Suuri asia suomalaiselle yleisurheilulle oli myös Englannin amatööriurheiluliiton tekemä koulutustoimintauudistus, joka otti mallia Suomen kurssijärjestelmästä. (SVUL, tk, 1937)

Myös naisille alettiin lopulta järjestää valmennuskursseja. Ohjaajajoukkoon liittyivät esimerkiksi tohtori Kaisa Turpeinen ja opettaja Irja Lipasti, joista jälkimmäinen kilpaili myös Berliinin olympialaisissa, kun suomalaiset lähettivät ensimmäistä kertaa naisia osallistumaan yleisurheilukilpailuihin. Naisia olisi voinut lähettää jo vuoden 1928 kilpailuihin, mutta naisyleisurheilun vastustus vaimeni riittävästi vasta 1930-luvun puolella. Naisyleisurheilun suunnattiin myös erityispanostusta koskien vuoden 1940 Helsingin olympialaisia, koska menestystä haluttiin laajalla rintamalla. (SUL, tk, 1934–35; SUL, kirjeet, kiertokirje SVUL:n piireille, 23.12.1938)

Painin osalta 1930-lukua ei voi pitää yleisurheilun veroisena koulutuksen nousukautena, vaikka erilaista valmennusta ja neuvontaa saatiin tasaisesti järjestymään. Painijaosto ja myöhemmin -liitto ei saanut tukirahoja SVUL:lta yleisurheilun lailla. Näin ollen painissa ei kyetty pitämään palkattua yleisvalmentajaa jatkuvasti. Neuvontatyötä tekivät amatööri-neuvojat piirikursseilla. Neuvojille, joita oli toistakymmentä, maksettiin lähinnä päivärahona korvaukseksi ajankäytöstä. Olympialaisia ajatellen suurimman vastuun valmennuksesta otti amatööri-valmentajana toiminut olympiavoittaja Eino Leino. Valmennusta pyrittiin tiivistämään ennen Suomeen saatuja kreikkalais-roomalaisen painin Euroopan mestaruuskilpailuja vuonna 1933. Eino Leinon ohella oman vapaachtoispanoksensa antoivat valmennuksesta innostuneet huippupainijat Oski Friman ja Yrjö Saarela. Friman ja Saarela järjestivät Vierumäellä kahdesti harjoitusleirin maaottelu- ja EM-painijoille. (Suomen Painiliitto (SPaiL), tk, 1931–33)

Painiliiton organisaatiota kehitettiin Berliinin 1936 olympialaisia silmälläpitäen perustamalla valmennuskomitea vuonna 1935. Sen vastuulle tulivat valmennus- ja seuratoiminnan johdonmukainen suunnittelu ja toteuttaminen. Yleisen neuvontatyön ja kurssien järjestämisen ohella Painiliitto palkkasi lopulta päätoimiseksi valmentajaksi August Jokisen, kun se sai rahaa esimerkiksi Olympiakomitealta. Amatööri-neuvojille laadittiin myös ohjeet valmennusmenetelmistä ja harjoituksista, joilla yhtenäistettiin valmennustoimintaa. (SPaiL, tk, 1935–36) Painiliiton valmennus- ja kurssitoiminta ei laajentunut yleisurheilun tapaan vaan jopa supistui 1930-luvulla. Vuonna 1933 painikursseille osallistui 340 henkilöä ja vuonna 1937 253 henkilöä. Amatööri- ja osa-aikaisten valmentajien järjestämisen neuvontatoiminnan piirissä oli kuitenkin tuhansia painijoita. (SVUL, tk, 1933; sama, 1937–38)

Valmennustoimintaan tuli lisäsykettä kaikilla sektoreilla, kun Suomi sai järjestettäväkseen vuoden 1940 olympialaiset. Valtio myönsi Suomen Olympiakomitean välityksellä ennätysmäärin varoja valmennustarkoituksiin. Eri lajien valmennuskomiteat valitsivat laajat valmennusringit, joita ammattivalmentajat alkoivat harjoittuttaa kohti kahden vuoden päässä siintäneitä olympialaisia. Yleisurheilussa järjestettiin useita maaotteluita harjoitukseksi ja koottiin edustusurheilijoita valmennusleireille useammin kuin aiemmin. Valmentajan rooli pysyi varsin samana kuin aiemmin: yleisurheilun päävalmentaja Armas Valste koordinoi valmennuskoulutusta, urheilijoiden varusteasioita ja hierontaa, toimi leirien vetäjänä, kävi kiertämässä urheilijoiden luona jakaen harjoitusohjeita sekä huolehti esimerkiksi hammashoidon järjestymisestä. Esimerkiksi Paavo Nurmi toimi leireillä Valsteen tukena kestävyysjuoksuvalmennuksessa, välittäen oman uransa oppeja seuraavalle sukupolvelle. (SVUL, tk, 1938–39; SUL, kirjeet, valmennus- ja koulutusvaliokunnan kirje olympia- ja maaotteluehdokkaille, 14.12.1938)

Valmistautuminen kohtasi loppunsa etuajassa, kun syksyllä 1939 suuri osa urheilijoista kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoituksiin ja lopulta sota keskeytti käytännössä kaiken urheilutoiminnan.

POHDINTA

Ammattivalmentajuus näyttäytyy laajenevana ilmiönä ennen toista maailmansotaa. Kahdessa kansainvälisesti menestyneimmässä yksilölajissa Suomessa palkattiin valmentajia vetämään olympiavalmentautumista kaikkia maailmansotien välisiä kilpailuja varten ja valmentajille muodostui selvä työnkuva. Taustalla oli liiton luottamushenkilöiden näkemys siitä, että tarvitaan palkattu työntekijä koordinoimaan urheilijoiden valmistautumista ja varustamista, jotta menestys olisi mahdollisimman hyvää. Erityisesti painissa valmentajan valinta tuotti haasteita 1910-luvulla, sillä kuka tahansa ei kelpannut suomalaisille painijoille ohjaajaksi. Painijat kaipasivat enemmän esimerkin näyttäjää kuin teoreettista valmentajaa. Itsenäistymisen jälkeen Armas Laitinen voitti painijoiden luottamuksen ammattitaitoisena valmentajana ja vanhana olympiapainijana. Monet painijat kyseenalaistivat valmennuksen merkityksen ja korostivat esimerkiksi tarvetta hieronnalle, josta tuli tärkeä osa valmennusta. On mielenkiintoista huomata, että Paavo Karikko lukuun ottamatta molempien lajien kaikki ammattivalmentajat olivat vähintään SM-tasolla menestyneitä urheilijoita omalla urallaan. Toisaalta on selvää, että juuri lajissa huipulla olleilla ovat korkeat tiedot ja taidot menestyksen edellytyksistä. Heidän joukostaan valikoituu luonnollisesti osa jatkamaan lajin pariin.

Yleisurheilussa ammattivalmennus käynnistyi käytännössä vasta itsenäistymisen jälkeen. Lauri Pihkala toimi urheiluneuvojana vuosina 1913–17, mutta työ oli enemmän liikuntavaliokunnan kuin varsinaista valmennusta. Tämä johtui erityisesti siitä, että Pihkalan palkka kertyi monesta eri lähteestä ja rahoittajien intressit liittyivät enemmän kansanvalistukseen kuin kilpaurheilumenestykseen. Toisaalta myös merkittävimmät kilpailut, olympialaiset peruttiin vuodelta 1916. Itsenäistymisen jälkeen yleisurheiluvalmennus tehostui, kun ensin Jaakko Mikkola ja myöhemmin esimerkiksi Hugo Lahtinen, Paavo Karikko ja Armas Valste toimivat päätoimisina valmentajina.

Sekä painissa että yleisurheilussa valmentajien toiminta oli muuta kuin harjoitusohjeiden jakamista. He hankkivat olympiavalmennukseen valituille urheilijoille harjoitusvälineitä ja varusteita, mutta myös sopivat useilla paikkakunnilla harjoitustiloja urheilijoiden käyttöön. Oleellinen osa valmentajien työtä oli hieronnan järjestäminen, sillä valmentaja toimi maksukuittien välittäjänä urheilijoiden ja SVUL:n jaostojen välillä. Urheilijoiden ja valmentajien välille syntyi modernisoitumisen mukainen riippuvuussuhde, sillä ilman valmentajien mahdollistamia olosuhteita ja tukea valmistautuminen ei olisi tapahtunut niin laadukkaasti. Valmentajan toimintaa kontrolloi aina valiokunta tai jaosto, jolle valmentajan tuli raportoida säännöllisesti. Jaosto myös päätti valmentajan työsuunnitelman tai vähintäänkin hyväksyi valmentajan itse laatiman ohjelman. Liittotasolla nähtiin selvästi tarvetta valmentajille. Heidän työnsä liittyi laajasti valmennuksen eri osa-alueisiin, ei pelkästään harjoitteluun. Ilman päätoimisen henkilön työpanosta ei olympialaisiin tai maaotteluihin olisi voitu valmistautua yhtä johdonmukaisesti ja laajasti tutkituissa lajeissa.

Valmennus ja neuvontatyö saivat 1930-luvulle käännyttyä rinnalleen uuden toimintamuodon, kun valmennuskursseja ryhdyttiin järjestämään eri lajeissa valmennus- ja koulutusvaliokuntien johdolla. Valmentajat alkoivat avustajineen kouluttaa uusia neuvoja ja valmentajia, sillä ymmärrettiin, että seura- ja piiritoimintaan saadaan lisää tehoa, jos päteviä ohjaajia on jatkuvasti urheilijoiden luona. Valmennustietouden levittämällä ja lisäämisellä saatiin urheilijoiden

päivittäisen harjoittelun laatuun vaikutettua enemmän kuin harvoilla seuravierailuilla. Liitoilla ei ollut varaa monen päätoimisen valmentajan palkkaamiseen. Toisaalta jatkuva kiertäminen oli valmentajalle rankkaa ja vei aikaa muulta toiminnalta. Sivutoimisten valmentajien määrä kasvoi selvästi 1930-luvulla. Valmennusjärjestelmä laajeni käytännössä jatkuvaksi, kun sidonnaisuus olympiavalmentautumiseen väheni. Kouluttaminen standardisoi valmennusmenetelmiä, jolloin paikallisvalmennus tapahtui enemmän siten, miten liitto päävalmentajineen sen halusi toimivan.

Kokonaisuutena toista maailmansotaa edeltävä aikakausi, erityisesti 1920–30-luku vaikuttaa ajanjaksolta, jolloin suomalaisen urheilujärjestelmän osaksi vakiintui sekä ammattivalmentaja että valmentajan työnkuvaan monta nykypäivään jatkunutta käytäntöä. Ammattivalmentaja toimii jonkun valvovan elimen alaisuudessa. Hänen työnsä on pirstoutunut itse valmentamisen ohella moneen toimintaan, kuten olosuhteiden, varusteiden ja välineiden järjestelyyn sekä tukitoimien, kuten hieronnan ja lääkäripalveluiden, saatavuuden varmistamiseen. Modernisoitumisen viitekehys toteutuu valmennuksen ammattimaistumisen yhteydessä esimerkiksi byrokraattisena valvontana ja riippuvuussuhteiden lisääntymisenä. Ammattivalmentajan työssä on monta eriytyvää roolia ja toisaalta se vaatii laajaa verkostoitumista urheilukulttuurin eri toimijoihin.

Jatkotutkimuskysymyksenä olisi mielenkiintoista selvittää pidemmältä aikaväliltä kuinka paljon eri lajien ammattivalmentajiksi nousi henkilöitä, joilla ei ollut menestyksestä omaa urheilu-uraa lajista. Todennäköisesti 1920–30-luvulla alkaneet valmentajakurssit alkoivat vaikuttaa juuri siinä, että korkeammalle tasolle tuli yhä enemmän urheilu-uran sijaan jo nuoresta alkaen valmennuskurssien ja seuravalmennuksen kautta osaamisensa synnyttäneitä valmentajia, eli valmennukseen erikoistuneita henkilöitä.

Leena Laineen tulkinta (1992a) valmentajuuden pinnallisuudesta ja loppusilauksesta menestystekijänä vaikuttaa liian yleistävältä. Sotien välisenä aikana alkoi selvästi muodostua uusi valmennusjärjestelmä kahdessa käsitellyssä lajissa. Järjestelmän merkittäviksi toimijoiksi tulivat sekä ammattilais- että osa-aikaiset valmentajat, jotka kouluttivat suuren määrän urheilijoita ja edelleen uusia valmentajia. Valmennus ei ollut vain loppusilausta, vaan myös pidempiaikaista ja laajenevaa toimintaa sekä muutakin kuin pelkkien harjoitusohjeiden jakamista. Sotien välisen ajan valmennusjärjestelmä koki muutoksia, kun eri lajien valmennustietämys laajeni ja syventyi urheilevan väestön keskuudessa. Valmennusjärjestelmän muutos ei ainakaan ollut menestystä rajoittava tekijä 1910-luvulta toiseen maailmansotaan mennessä. Suomen menestys saavutti juuri silloin huippukautensa. Menestys alkoi taantua ulkoisista syistä, kuten suuremman maajoukon osallistumisesta kansainväliseen kilpaurheiluun.

Ammattivalmentajuus ei rajoittunut tietenkään vain käsiteltyihin kahden lajin SVUL:n alaiseen järjestelmään. Jatkotutkimuksen tehtävä on laajentaa tarkastelua TUL:n sekä talvi- ja joukkueurheilun puolelle. Ammattivalmentajien ohella myös hierojien ammattikunta kohotti merkitystään 1900-luvun alkupuolen valmennusjärjestelmässä. Urheiluhierojien rooli valmennusjärjestelmän osana tarvitsee lisätutkimusta, sillä urheilijoiden riippuvuus hieronnasta vaikutti laajamittaiselta ilmiöltä.

LÄHTEET

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Suomen Urheiluarkisto

Suomen Palloliiton arkisto

Toimintakertomukset 1907–1940

Suomen Urheiluliiton arkisto

Valmentajia ja urheilijoita koskevia asiakirjoja 1938–39

Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton arkisto

Toimintakertomukset 1906–1940 (sis. Painiliitto ja Urheiluliitto)

Pöytäkirjat 1906–1940

Kirjeenvaihto 1910–1928

Anni Collanin lehtileikekokoelma

KIRJALLISUUS

Beamish, R. & Ritchie, I. 2005. From fixed capacities to performance-enhancement: the paradigm shift in the science of "training" and the use of performance-enhancing substances. *Sport in history* 25 (3), 412–433.

Beamish, R. & Ritchie, I. 2006. Fastest, highest, strongest. A critique of high-performance sport. New York: Routledge.

Durkheim, E. 1893. Sosiaalisesta työnjaosta (suom. SeppoRandell). Helsinki: Gaudeamus, 1990.

Guttman, A. 1978. From Ritual to Record. The Nature of Modern Sports. New York: Columbia University Press.

Huippu-urheilun muutostyöryhmä. 2012. Loppuraportti. Suomen Olympiakomitea.

Häyrinen, R. 1989a. Suomi – yksi urheilun suurvalloista. Teoksessa: E. Vasara (toim.) Suomi urheilun suurvaltana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 115. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 23–54.

Häyrinen, R. 1989b. Suomalaisurheilijat olympiakisoissa: alueellinen jakauma. Teoksessa: E. Vasara (toim.) Suomi urheilun suurvaltana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 115. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 197–227

Iso-Hollo, V. 1937. Mailista maratoniin. Miten suurjuoksijaksi kehitytään. Jyväskylä:Gummerus.

Järvinen, M. 1934. Tieni keihäänheiton maailmanmestaruuteen. Porvoo: WSOY.

Kokkonen, J. 2008. Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. *Bibliotheca Historica* 119. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Väitöskirja.

Lahtinen, H. 1927. Urheilutaito. 2. painos (1929). Porvoo: WSOY.

Laine, L. 1992a. Suomi huippu-urheilun suurvaltana. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131, 215–233. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, VAPK-Kustannus.

Laine, L. 1992b. Urheilu valtaa mielet. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131, 101–132. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, VAPK-Kustannus.

Laitinen, A. & Lehmusto, H. 1924. Painiskeluopas. Ranskalais-suomalaisen ja vapaapainin oppikirja. Helsinki: Otava.

Martiskainen, S. 2006. Suomi voittoon – kansa liikkumaan: Suomen yleisurheilun 100 vuotta. Helsinki: Yleisurheilun tukisäätiö.

Mikkola, J. 1923. Rata- ja kenttäurheilun käsikirja. Helsinki: Otava.

Pihkala, L. 1908. Urheilijan opas. Jyväskylä: Gummerus.

Salimäki, H. 2000. Isänmaan ja urheilu-uskon mies – Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana. *Bibliotheca Historica* 62. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Väitöskirja.

The Official Report of the Olympic Games of Stockholm. 1913. Stockholm: Organisationskommittén för olympiskaspelen i Stockholm 1912.

Vasara, E. 1997 Valkoisen Suomen urheilivat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. *Bibliotheca Historica* 23.

Vasara, E. 2004. Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.

Viita, O. 2003. Hymyilevä Hannes. Työläisurheilija Hannes Kolehmainen sankaruus porvarillisessa Suomessa. Keuruu: Otava. Väitöskirja.